

ESTUDI DE LA FAUNA DE LA VALL DE L'ASTOR (SERRA DEL MONTSIÀ). ULLDECONA

Per ARMANDO VENDRELL MARTÍ i
M^a DEL PILAR APARICIO AZNAR

CARACTERISTIQUES DE L'ESTUDI I MÈTODES UTILITZATS.-

L'estudi va començar el 27 de març de 1993 i va finalitzar el 28 de febrer de 1994. El trajecte per a la identificació de les espècies es va fer dotze vegades, els dies 27 o 28 de cada mes.

El recorregut començava a la bassa de les Ventalles i s'estenia fins a la zona coneguda com «els Castanyers». Consta d'una llargada de 3.810 m. i un desnivell de 365 m., aproximadament. Els recorreguts es feien sempre a la tarda.

Els mètodes utilitzats per a la identificació de les espècies han estat l'observació amb binocles, escoltes i anàlisi de petjades i excrements. En finalitzar l'estudi de camp es va procedir a la realització d'una llista d'espècies, amb un índex d'abundància relativa d'1 a 3.

1= 1 a 4 observacions.

2= 5 a 9 observacions.

3= 10 a 12 observacions.

La vegetació característica de la zona és mediterrània, i els arbres més abundants són l'ametler, l'olivera i el garrofer a la zona de conreu, i el pi blanc i la carrasca a la zona natural.

Els mamífers existents són : porc senglar (*Sus scrofa*), teixó (*Meles meles*), gineta (*Genetta genetta*), fagina (*Martes foina*), mostela (*Mustela nivalis*), turó (*Mustela plutorius*), conill (*Oryctolagus cuniculus*), llebre (*Lepus capensis*), rata (*Ratus norvegicus*), ratolí (*Mus musculus*) i eriçó (*Erinaceus europaeus*).

Els rèptils i amfibis observats són: sargantana coallarga (*Psammotromus algidus*), fardatxo (*Lacerta lepida*), serp d'aigua (*Natrix natrix*), serp blanca (*Elaphe escalearis*), gripau (*Bufo bufo*) i granota (*Rana perezi*).

A continuació presentem les aus identificades basant-nos en els grans grups establerts per la sistemàtica zoològica.

La classe dels ocells es divideix i subdivideix successivament en ordres, famílies i gèneres, fins a concloure en les espècies.

Nosaltres hem identificat diversos ocells, que s'inclouen en els tretze ordres que a continuació detallem. Farem una petita exposició de les característiques més generals de cada ordre, esmentarem només les famílies a les quals pertanyen els nostres exemplars i acabarem anomenant el gènere i l'espècie i fent una breu descripció dels ocells identificats.

1. Els ciconiformes: agrons i cigonyes.

Les espècies representatives que donen la fesomia a aquest ordre són els grans i esvelts camallargs (com el berrat pescaire i la cigonya), tot i que hi ha alguna espècie petita, com és el martinet menut, que no ultrapassa els 35 cm de longitud.

Família: Ardèids (*Ardeidae*)

Gènere: *Bubulcus*

Espècie: ibis

Nom: esplugabous

Denominació local: pàtxera

L'esplugabous, amb plomatge hivernal, és gairebé tot ell blanc, amb el bec ben groc i les potes fosques. És el menys aquàtic dels ardèids europeus. Ateny 51 cm.

2. Els accipitriformes: voltors, àguiles i esparvers.

Inclou la major part de les rapinyaires diürnes, exclosos els falcons, tot comprnent una gran diversitat de formes que, a la nostra fauna, van des d'ocells de la grandària del voltor i de l'àguila daurada fins a l'esparver, de mida semblant a la de la tórtora.

F: Accipítrids (Accipitridae)

a) G: Circus

E: cyaneus

Nom: esparver d'estany.

Denominació local: arpella pàl.lida.

Els esparvers són caçadors bosquetans de mida mitjana (43-51 cm) que sorprenen les seues preses entre els arbres. Té el costum de fer el niu a terra, en camps de conreu o en herbassars.

b) G: Hieraetus

E: fasciatus

Nom: àguila coabarrada.

Denominació local: perdiguera.

Les àguiles són els ocells caçadors més potents. Estan dotades d'una gran força muscular i poderosament armades, amb el bec i les urpes de grans proporcions. En vol, el disseny de les parts inferiors n'és força característic; el cos és blanc, lleugerament clapejat de negre (inapreciable de lluny), les ales tenen el fons blanquinós però estan travessades per una franja central fosca i la coa és clara, amb una barra terminal fosca. Ateny 66-74 cm.

3. Els falconiformes: falcons.

L'ordre dels falconiformes, molt més limitat que l'anterior, comprèn la resta dels rapinyaires diürns.

Els falcons són de mida mitjana o petita, tenen el bec ocat, com si l'extrem de la mandíbula superior formés una dent, que utilitzen per estripar les seues preses, constituïdes per ocells en les espècies grosses i per grans insectes en les petites. Són molt característiques de la silueta en vol dels falcons les seues ales estretes i punxegudes i la coa llarga.

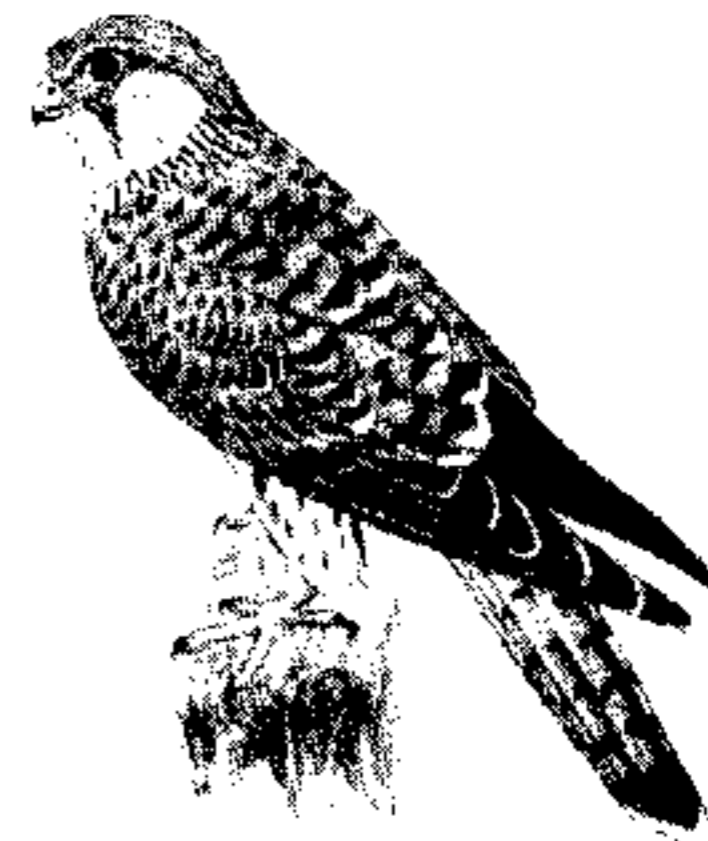
F: Falcònids (Falconidae)

a) G: Falco

E: tinnunculus

Nom: xoriguer comú

Denominació local: mirleta.

El xoriguer comú és el falcó més abundant al nostre país. És fàcil de veure'l sobrevolant les planes obertes i parar-se en vol tot movent les ales d'una manera molt peculiar o, també, parat als cables o als arbres. De mida petita (no sobrepassa els 34 cm), té el plomatge tacat al mantell i una ampla banda negra a la coa. Damunt del bec té la cera groga típica dels falcons.

b) G: Falco

E: naumanni

Nom: xoriguer petit.

Denominació local: esparver.

El xoriguer petit, més petit (fins a 30 cm) i més acolorit que el xoriguer vulgar, té la particularitat de niar en colònies. El plomatge uniformement bruno-rogenic pel damunt, adquireix tonalitats blavoses al cap i a la coa, especialment en els mascles. També podem destacar el color blanc de les ungles, peculiar d'aquesta espècie.

c) G: Falco
E: peregrinus
Nom: falcó pelegrí.
Denominació local: falcó pelegrí.

El falcó pelegrí és el falcó per excel·lència, el que simbolitza la rapidesa i l'efectivitat de l'ocell depredador, i ha estat emprat en falconeria per aquestes virtuts. És característica la forma punxeguda de les seues ales en vol i el contrast de color entre el mantell i el pit, clar i tacat característicament. Ateny 38-48 cm.

4. Gal·liformes: galls salvatges i perdius.

Aquest ordre abasta un nombrós grup d'ocells estretament vinculats amb l'home a causa de l'aprofitament que n'ha fet com a espècies domèstiques, de caça i ornamentals (com ho són alguns faisans i els paons).

Les dimensions varien molt, ja que podem dir que oscil·len des de la mida i el pes notable del gall salvatge fins als de la menuda guatla.

F: Fasiànids (Phasianidae)
G: Alectoris
E: rufa
Nom: perdiu.
Denominació local: perdiu roja.

La perdiu és un dels ocells més típics dels conreus i erms, sedentari a casa nostra, ben conegut tant pel que fa a la seua morfologia com als seus hàbits, especialment pel fet de ser una peça preuada de caça.

És de mida mitjana (34 cm). Color general marró rogenc, amb la gola blanca, el pit clapejat de negre i els flancs conspicuament barrats.

5. Els gruiformes: grues i afins.

La major part de les espècies d'aquest

ordre són aquàtiques, i solen tenir les potes i el coll llargs, la coa curta i les ales arrodonides.

F: Ràllids (Rallidae)
G: Gallinula
E: chloropus.
Nom: polla d'aigua.
Denominació local: polla d'aigua.

La polla d'aigua és un ocell abundant als aiguamolls i les llacunes, on es pot veure nedant o picotejant prop de la vegetació litoral, i sempre a punt d'amagar-s'hi. Sol conviure amb la fotja, de la qual es diferencia bé pel fet de ser més petita (ateny 33 cm), per la placa frontal roja que cavalca el bec groc, les potes verdoses i, sobretot, per la ratlla lateral irregular blanca i les infracobertores, també blanques, caràcters aquests dos que permeten distingir-la a distància.

6. Els caradriformes: camallargs, gavots i gavines.

Dins d'aquest ordre podem establir tres grups fonamentals: el dels limícoles, el de les gavines i els xatrac i el dels gavots. Per tant podem dir que els caradriformes reuneixen ocells de característiques diferents, bé que gairebé tots ells relacionats amb els ambients aquàtics.

F: Escolopàcids (Scolopacidae)
G: Tringa
E: ochropus
Nom: xivita.
Denominació local: valona.

La xivita de mantell bigarrat i fosc, presenta un carpó blanc molt conspicu, el qual permet de diferenciar-la d'altres congèneres més o menys semblants. Fa uns 25 cm.

7. Els columbiformes: coloms i tórtors.

Constitueixen un ordre molt homogeni d'ocells de mida mitjana, cos arrodonit, cap menut, plomatge dens i parrupeig característic. Nien als arbres i ponen dos ous. S'alimenten predominantment de llavors i de fruits. El seu vol batut és ràpid i poden traslladar-se a llargues distàncies i retornar al niu, la qual cosa (unida a la domesticació) ha permès desenvolupar la coneguda varietat de coloms missatgers. Les espècies silvestres són, altrament, peces de caça tradicionals.

F: Colúmbids (Columbidae)

a) G: Columba

E: palumbus.

Nom: tudó

Denominació local: tudó / torcàs.

El tudó és el més gros dels nostres coloms (ateny fins a 40 cm), i també una de les peces cinegètiques més difícils d'abatre, per la seua fortalesa i resistència al tret. És dominantment gris, però té el pit d'un color vinós característic, així com dues taques, a la base d'una petita àrea verdosa tornassolada, a banda i banda del coll; una banda transversa de l'ala també és blanca. Aquest és el tret més característic per identificar-lo en vol.

b) G: Streptopelia

E: turtur

Nom: tórtora.

Denominació local: tórtola.

La tórtora pròpiament dita és un colom de petites dimensions (no passa dels 26-28 cm), estilitzat i elegant, de parrupeig vellutat i suau. Els adults presenten una coloració contrastada

i vistent, amb ales de color castany i negre per sobre i cos d'un gris vinós, tret de l'abdomen, que blanqueja; l'ull centra una àrea rogenca, i són destacables les ratlles negres i blanques que esmalten amb dues bandes del coll. La coa, en forma de ventall, negra i ribetejada de blanc, és agitada de forma molt característica, per frenar la volada, quan l'ocell s'atura en una branca.

8. Els estrigiformes: ducs, mussols i òlibes.

Formen un conjunt molt diferenciat de la resta d'ocells, que es poden identificar pel seu gran cap rodó, amb els ulls situats al davant i enmig de sengles discos facials (que a alguns suggeririen la fesomia d'un gat), el plomatge extremament suau (que els facilita un vol extremament silenciós), les ales arrodonides i la coa curta i quadrada. El bec és fort i corbat i les urpes potents, com correspon a ocells de presa.

Són rapinyaires nocturns, amb orelles molt sensibles que reben, diferenciada, canalitzada i reflectida pels discos facials, la remor produïda per un rosegair.

Un fet molt típic d'ells, bé que no exclusiu, és la producció d'egagròpiles, regurgitacions de materials no digeribles que solen acumular-se al voltant dels seus nius, i que constitueixen una bona font d'informació per als estudiosos del tipus de preses de què s'alimenten.

F: Estrígids (Strigidae)

G: Strix

E: aluco

Nom: gamarús

Denominació local : bifa.

El gamarús és un ocell rapinyaire sedentari i nocturn de mida mitjana (36-38 cm), que viu a tota mena de boscos on, a la nit, pot sentir-se'n el crit esglaiador, que li ha valgut els sobrenoms de cabra fera i cabrota. De costums solitaris nia sobretot als forats dels arbres vells i als nius abandonats d'altres ocells.

9. Els caprimulgiformes: enganyapastors.

Són ocells nocturns, insectívors, de mida mitjana, boca descomunal envoltada de pèls rígids, potes dèbils, plomatge suau i de colors críptics, cosa que els permet passar desapercebuts durant el dia quan jauen immòbils a terra, on també depositen els ous de la seua posta sense formar res de semblant a un niu.

F: Caprimúlgids (Caprimulgidae)

G: Caprimulgus

E: europaeus

Nom: enganyapastors.

Denominació local: saboc.

L'enganyapastors és un devorador nocturn d'insectes, els quals captura mantenint oberta la gran boca mentre vola; de colors bruns i grisos molt foscos, fa uns 26-27 cm i està proveït d'uns grans bigotis peribucals: Únicament es veuen durant el dia si se'ls espanta o si se'ls sorprèn posats a terra o a una branca, molt ben camuflats, normalment paral·lels al llarg de la branca. Tenen els ulls molt grans, el bec molt curt i recte i les potes extremadament curtes.

10. Els apodiformes: falciots.

Són ocells essencialment aeris, fins al punt que no poden parar-se si no és a una certa alçada, si volen després reemprendre el vol. Les ales llargues, punxegudes i encorbades com sabres i la coa curta, visibles en els falciots en vol, caracteritzen bé el grup i són una imatge habitual a l'estiu, tant en zones obertes com a les rodalies dels medis urbans. Són ocells que sovint hom confon amb les orenetes.

F: Apòdids (Apodidae)

a) G: Apus

E: apus

Nom: falciot negre.

Denominació local: falzilla.

El falciot negre és, com tots els altres falciots, un ocell fonamentalment volador, i en la seua silueta destaca la forma de falç de les ales. Ateny 15-16 cm. El plomatge és fosc i la forma del bec i de l'obertura de la boca, típica d'un insectívor.

b) G: Apus

E: melba

Nom: ballester.

Denominació local: ballester

El ballester s'assembla força al falciot negre, però, posats junts, aquest es veu molt més gros, car ateny 21 cm de llargada i és de colors més clars, amb les parts inferiors blanques i una franja bruna al coll.

c) G: Apus

E: pallidus

Nom: falciot pàl·lid.

Denominació local: falzilla golablanca.

El falciot pàl·lid és de la mateixa mida que el falciot negre, i sol associar-s'hi, ja que té els seus mateixos costums; se'n diferencia, però, bé que no fàcilment, pel color del plomatge, no tan fosc, i per la taca blanca de la gola.

11. Els coraciformes: blauets, puputs i abellerols.

Els coraciformes del nostre país són bons representants de les característiques d'aquest grup d'ocells tropicals, especialment pel que fa a la vistositat del seu plomatge.

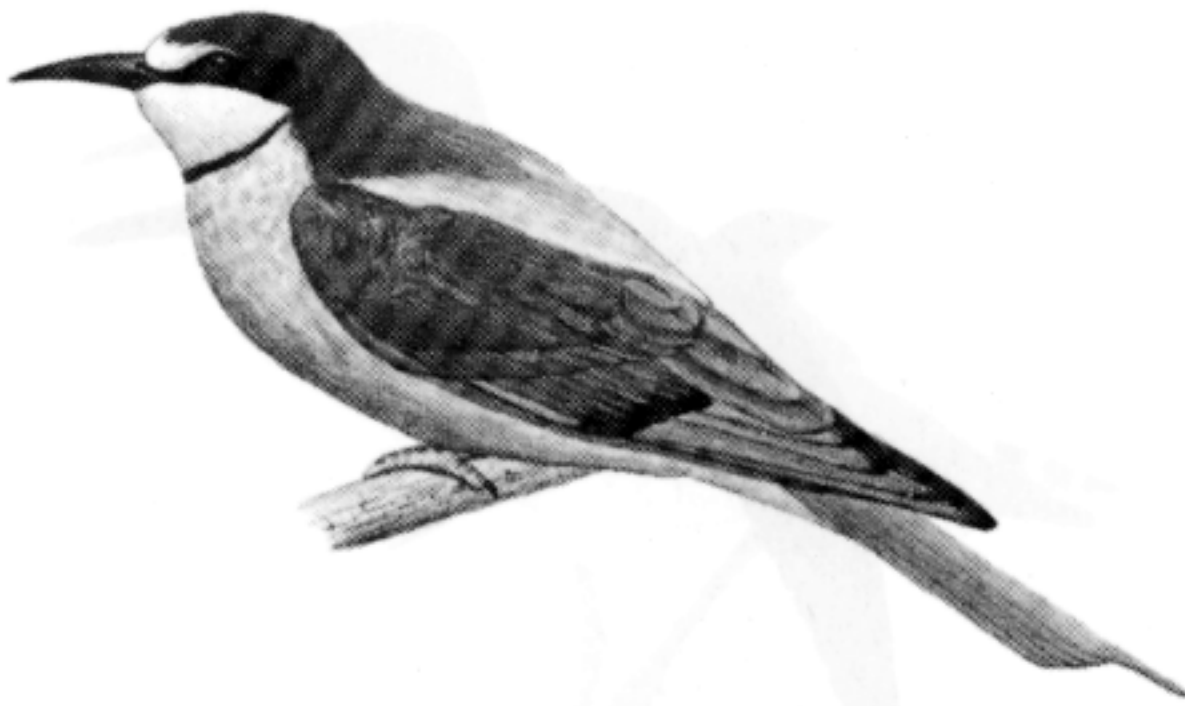
A) F: Meròpids (Meropidae)

G: Merops

E: apiaster

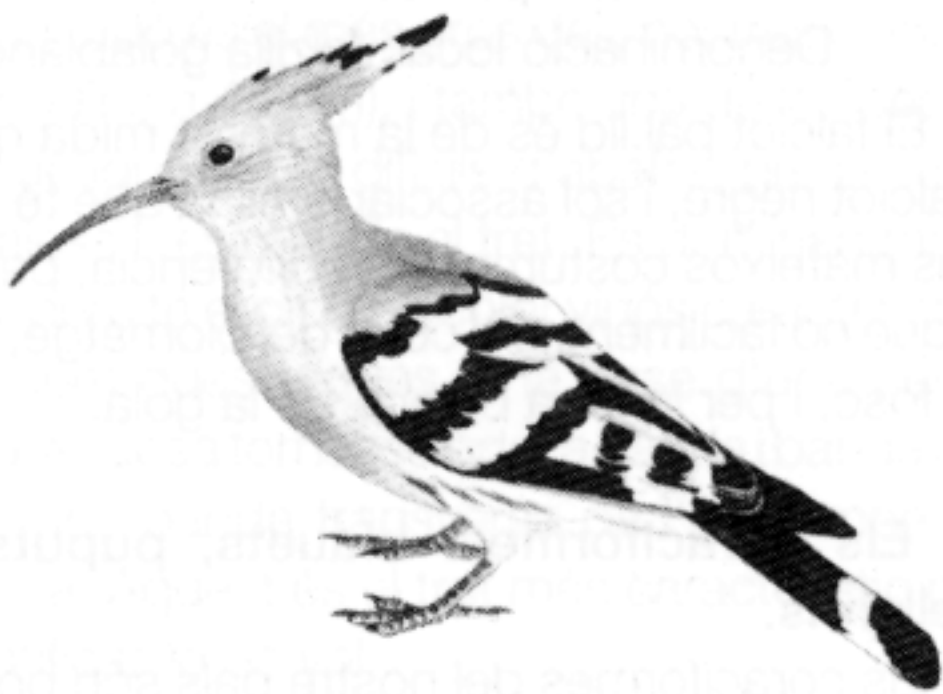
Nom: abellerol.

Denominació local: bellerola.

L'abellerol és un dels ocells més bonics de la nostra avifauna i, alhora, molt pintoresc, tant pels colors del plomatge, pels seus nius (sovint simples forats en un marge) com per la seua preferència per les abelles, cosa que li ha donat el nom; de fet, però, menja també altres insectes (palomes, espiadimonis, etc). És de mida mitjana (26-28 cm), bec llarg i típicament gregari. El plomatge és lleugerament més viu en els mascles que en les femelles, i la coloració de l'abdomen va esdevenint més verdosa en augmentar l'edat dels individus, car el pigment groc es perd amb el temps. És característic el color roig robí de l'ull.

B) F: Upúpids (Upupidae)
 G: Upupa
 E: epops
 Nom: puput.
 Denominació local: Puput.

La puput (28 cm) és un dels nostres ocells més entranyables, el cant del qual se sent des de llargues distàncies. Els individus, siguin mascles o femelles, tenen el dors bruno-rosat, un ratllat blanc i negre a les ales i la coa, el bec llarg i corbat i, sobretot una cresta molt característica. La puput nia als forats dels arbres,

parets, edificis vells i roques.

12. Els piciformes: picots.

Els ocells d'aquest ordre tenen alguns caràcters morfològics peculiars relacionats amb els seus hàbits, com és la coa curta i rígida (amb la qual s'ajuden en enfilejar-se pels troncs) i l'estructura de les potes i la forma del bec, adequada per a traure insectes de les clivelles dels troncs.

F: Pícidis (Picidae)
 G: Jynx
 E: torquilla
 Nom: colltort.
 Denominació local: picot.

El colltort és un ocell emparentat amb els picots (malgrat pertanyer a la mateixa família, no és un picot pròpiament dit), però té una aparença i uns hàbits ben diferents. És menut (16 cm), de cos prim i plomatge bruno-grisós, ratllat pel dessota. Aquest plomatge fa que siga difícil de veure, pel fet de ser un ocell d'arbredes i boscos clars i perquè camina per terra, fent petits saltirons amb la coa dreta, tot cercant les formigues, que constitueixen el pla fort de la seua dieta. El nom popular li ve de la seua facultat de girar el cap en un gran angle. Nia en forats d'arbres, però també en forats fets per altres a la fusta.

13. Els passeriformes: moixons.

El grup dels passeriformes reuneix els ocells coneguts amb el nom de moixons, que constitueixen aproximadament un 60% dels ocells vivents. N'és una característica general l'estructura de les potes, que els permet agafar-se als troncs. En moltes espècies és notable el grau de gregarisme, que poden il·lustrar molt bé les orenetes.

Tenen hàbits alimentaris diversos, que es reflecteixen en la variada estructura del bec.

A) F: Alàudids (Alaudidae)
 a) G: Galerida
 E: cristata
 Nom: cogullada vulgar
 Denominació local: cugullada.

La cogullada vulgar és un ocell terrenejant que fa petites volades en estol als nostres camps. És caracteritzada per tenir un plomall al

cap, del mateix color terrós que la resta del plomatge. La seua mida és de 16-17 cm.

b) G: Alauda
E: arvensis

Nom: alosa.

Denominació local: terrerola.

L'alosa és lleugerament més grossa (18 cm) que la cogullada i comparteix amb ella l'ambient i els costums; efectivament, com aquella, es mou en grups i picoteja pels camps tot fent vols curts, durant els quals deixa sentir el seu cant característic. Fa un niu senzill a terra, en camps, erms o prats.

b) G: Lullula
E: arborea.

Nom: cotoliu.

Denominació local: torlina.

El cotoliu és semblant a l'alosa vulgar. Els territoris escollits a l'hora de niar inclouen sempre espais arbrats esclarissats. Utilitza com a cantadors punts elevats, com ara arbres i arbustos més aviat isolats, però també d'altres com pals i fils elèctrics.

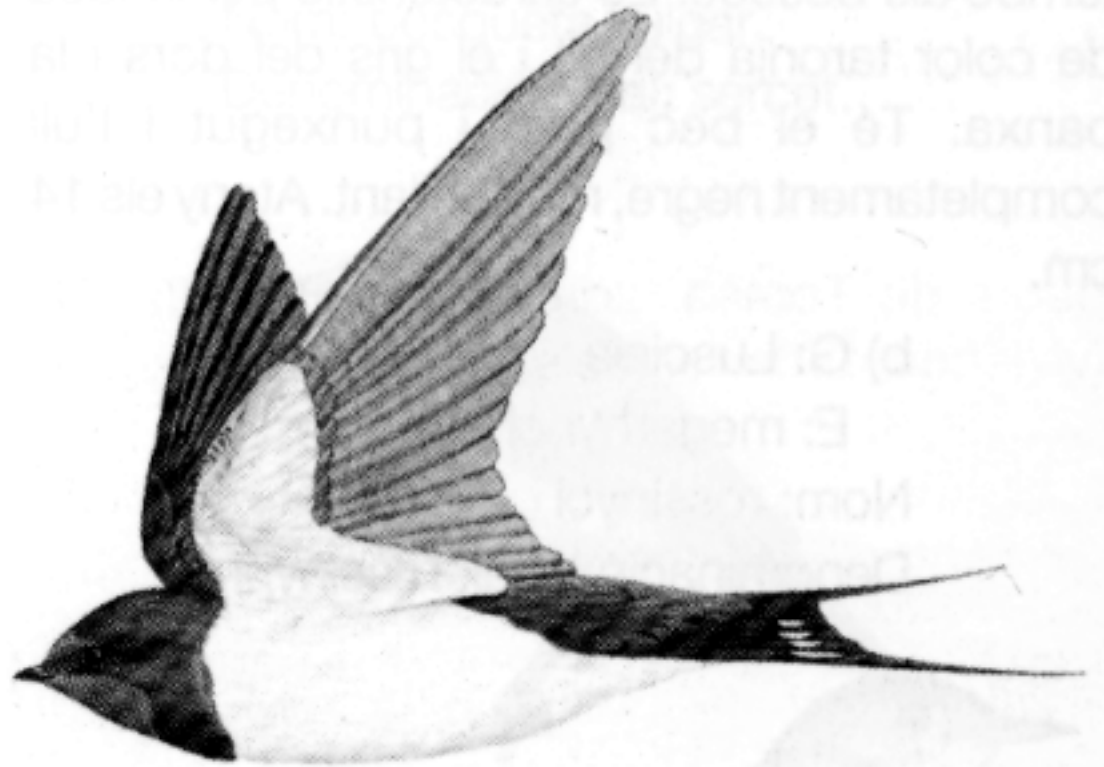
B) F: Hirundínids (Hirundinidae)

a) G: Hirundo

E: rustica

Nom: oreneta vulgar

Denominació local: angruneta.

L'oreneta vulgar és un típic ocell gregari que veiem, a la primavera, voleiant pels camps i prop de les masies. És un ocell que no acostumem a veure de prop, de manera que pot sorprendre la diversitat de colors del seu plomatge: blanc cremós al pit, blau fosc metàl·lic al dors i front i gola castanys. Ateeny fins a 19 cm. La seua silueta és característica, especialment la coa, profundament forçada. El seu niu és inconfusible per la forma de mitja copa; és fet de fang i col·locat sota cobert. Cria tant en cases aïllades com en les dels pobles.

b) G: Ptyonoprogne [=Hirundo]

E: rupestris

Nom: roquerol

Denominació local: roqueret

El roquerol està lligat als hàbitats rocallosos de qualsevol mena. Nia en colònies.

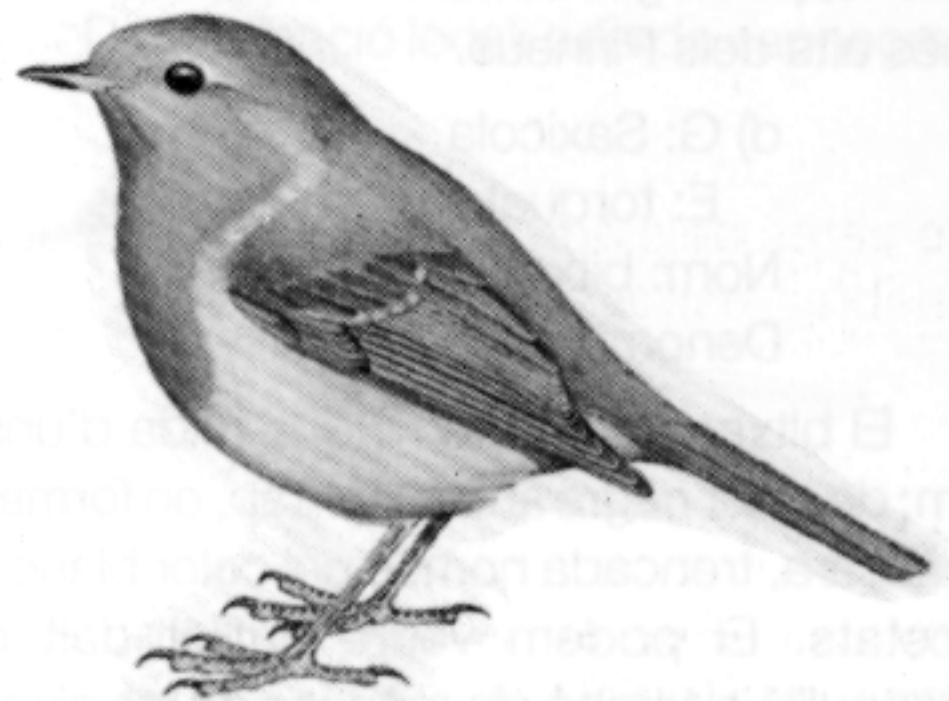
C) F: Túrdids (Turdidae)

a) G: Erithacus

E: rubecula

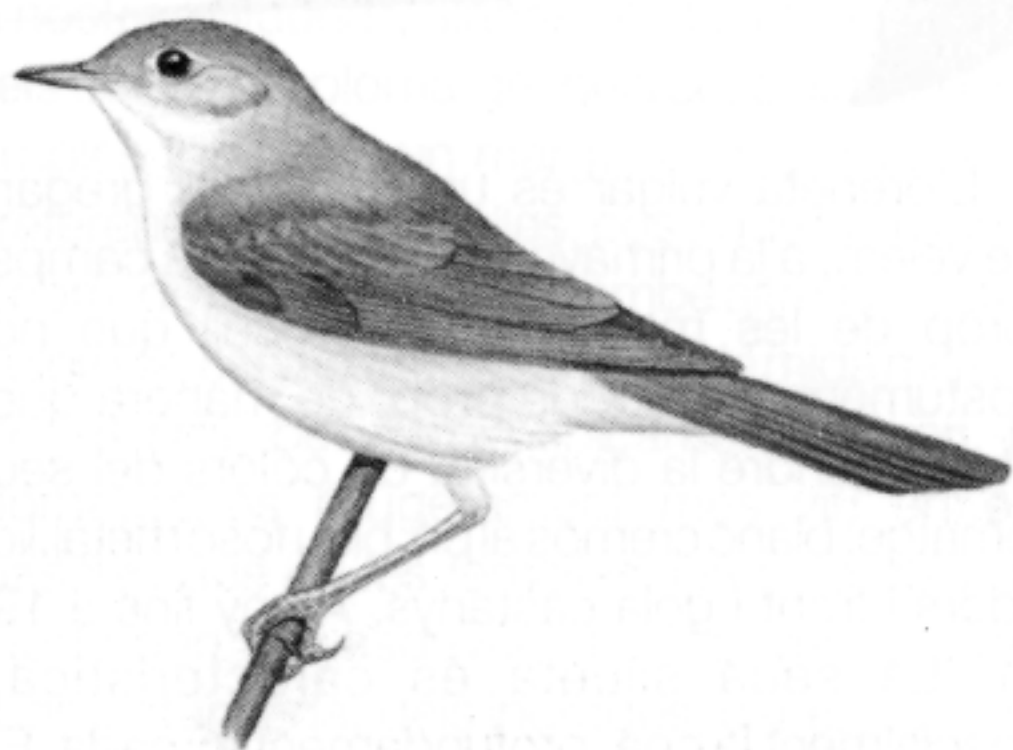
Nom: pit-roig

Denominació local: barba-roig

El pit-roig és un ocell confiat, que es deixa observar de ben a prop als parcs i jardins i també als boscos. És característic per la taca de color taronja del pit i el gris del dors i la panxa. Té el bec prim i punxegut i l'ull completament negre, molt brillant. Ateny els 14 cm.

- b) G: Luscinia
E: megarhynchos
Nom: rossinyol
Denominació local: rossinyol

El rossinyol, en contrast amb allò que el seu cant fort i musicat podria fer creure, és un ocell poc vistent, petit (no supera els 16,5 cm) i de plomatge uniformement bruno-roginós al dors i blanquinós al dessota. Destaca l'ull gros i negre, el bec llarg i, sobretot, la coa, llarga, rogenca i ampla. És solitari i difícil de veure.

- c) G: Phoenicurus
E: ochruros
Nom: cotxa fumada.
Denominació local: cul-roig.

La cotxa fumada es caracteritza pel color roginós de la coa i el carpó. És un ocell petit (de 12 a 14 cm), que es pot veure en terrenys oberts, pedregosos i entre ruïnes fins als cims més alts dels Pirineus.

- d) G: Saxicola
E: torquata
Nom: bitxac comú
Denominació local: bixac.

El bitxac comú ateny una mida d'uns 13 cm; de color negre al dors i al cap, on forma una màscara, trencada només pel color blanc dels costats. El podem veure enfilat dalt d'un branquilló o també als mànecs de les aixades,

cosa que li ha valgut el sobrenom de «cagamànecs».

- e) G: Oenanthe
E: oenanthe
Nom: còlit gris
Denominació local: còbia.

El còlit gris és un ocell que fa petites volades sobre àrees obertes amb afloraments i marges rocosos; ateny de 14,5 a 15 cm, amb el carpó i les timoneres laterals blanques molt visibles.

- f) G: Turdus
E: merula
Nom: merla
Denominació local: merla

La merla (25 cm) és prou coneguda i fàcil de distingir pel color negre de tot el plomatge i el groc del bec (en els mascles); les femelles i els joves són d'un marró fosc amb el bec d'un to clar.

- g) G: Monticola
E: solitarius
Nom: merla blava
Denominació local: merla blava.

Els mascles de la merla blava (20 cm.) són completament de color gris-blau intens, amb les ales i la coa encara més fosques. Les femelles són marrons-blavoses, finament barrades.

- h) G: Turdus
E: viscivorus
Nom: griva
Denominació local: griva

La griva és el tord més gros (ateny 27 cm). En vol, el dessota de l'ala és blanc i molt conspicu. Les taques del pit tenen una forma semicircular característica de la griva.

j) G: Turdus
E: philomelos
Nom: tord comú
Denominació local: tord

El tord comú ateny uns 23 cm. En vol s'aprecia que el dessota de l'ala és de color ocraci.

k) G: Turdus
E: iliacus
Nom: tord ala-roig

Denominació local: tord xillador / tord barbequé.

El tord ala-roig (21 cm) es diferencia del comú perquè té els flancs conspícuament vermellosos, i per la cella de color crema ben visible. En vol, el dessota de l'ala és vermellós, com els flancs.

D) F: Sílvids (Sylviidae)

a) G: Cisticola
E: juncidis

Nom: trist
Denominació local: trist

El trist és un ocell fàcil de veure entre els joncs i els canyissars, d'on surt de cop volant, tot fent el seu xiulet característic. Sorpren per les seues petites dimensions, ja que no fa més de 10 cm, i per la coa ampla i oberta. És molt característic el ratllat del cap.

b) G: Hippolais
E: polyglotta
Nom: bosqueta vulgar
Denominació local: sercet.

La bosqueta vulgar és un sílvrid petit (no supera els 13 cm), de cos i cap allargats, que viu a les bardisses i els arbustos de llocs assolellats, sovint a la vora de les carreteres i al marge dels boscos. És corrent de veure'l cantar des d'una branqueta despullada o al cim d'un arbust.

c) G: Sylvia
E: undata
Nom: tallareta coallarga
Denominació local: rufarda

d) G: Sylvia
E: melanocephala
Nom: tallarol capnegre
Denominació local: rufarda capnegre.

e) G: Sylvia

E: conspicillata

Nom: tallarol trencamates

Denominació local: rufarda / asgallasimals.

f) G: Sylvia

E: atricapilla

Nom: tallarol de casquet

Denominació local: rufarda

Els tallarols són ocells petits (de 12 a 15 cm.) i bellugadissos, molt cantadors, que no es deixen veure fàcilment a les vores dels boscos, als parcs i als jardins. Els caracteritza el bec fi, la silueta esvelta, amb el cap ben definit, i els colors suaus i poc contrastats del cos, especialment en les femelles, que són difícils de distingir.

- La tallareta coallarga té el plomatge del pit de color roig fosc, però també és característic pel fet de tenir la coa llarga i enlairada i pel seu costum de moure-la constantment i a batzegades. Ateny 12,5 cm.

- El tallarol capnegre es deixa veure a les brolles i matolls mediterranis, enfilat a les branques i movent característicament la coa. Ateny 13,5 cm.

- El tallarol trencamates té el capell i les galtes de color gris pissarrenc, gola blanca, parts superiors marronoses i pit marró-rosat. Les ales són de color rovell brillant. Ateny 12,5 cm.

- El tallarol de casquet el podem veure sobretot als matolls, bardisses i sotabosc de ribera, però també en jardins i fruiterars. Ateny 14 cm.

g) G: Phylloscopus

E: collybita

Nom: mosquiter groc.

Denominació local: Xuit.

El mosquiter groc és molt petit (11 cm), de plomatge de color groc verdós pàl·lid, sense ratllar, més clar per sota, bec llarg i punxegut, ratlla clara a través de l'ull i forma del cap poc marcada.

h) G: Regulus

E: regulus

Nom: reietó.

Denominació local: petirrei.

El reietó és un dels ocells més petits de les nostres terres (menys de 10 cm de llargada). Té el cos de color verd groguenc, la forma arrodonida, el bec llarg i prim i, sobretot, el plomall de color taronja, que és més groguenc en les femelles i quasi inexistent en els joves.

E) F: Muscicàpids (Muscicapidae)

a) G: Muscicapa

E: striata

Nom: papamosques gris

Denominació local: sit.

El papamosques gris es deixa veure fàcilment a les bosquines i zones marginals dels boscos, parat en branquillons descoberts, amb una postura característica. El cap, proporcionalment gros, la positura, la llargada de la coa, la manera de moure-la, el vol ràpid i el bec l'identifiquen com a muscicàpid, mentre que el color gris del dors i el clar de baix li són caràcters distintius, així com un lleuger ratllat al pit al qual al·ludeix el seu nom llatí. Ateny 14 cm.

b) G: Ficedula

E: Hypoleuca

Nom: mastegatatxes.

Denominació local: mastegatatxes.

El mastegatatxes és lleugerament més petit que el papamosques gris (ateny 13 cm) i amb plomatge primaveral el mascle és ben diferent, perquè és blanc de sota i negre del dors, amb

taques blanques a les ales; amb plomatge de tardor, però, és semblant a la femella, amb el dors grisós i la panxa clara.

F) F: Pàrids (Paridae)

a) G: Parus

E: caeruleus

Nom: mallerenga blava

Denominació local: capellana.

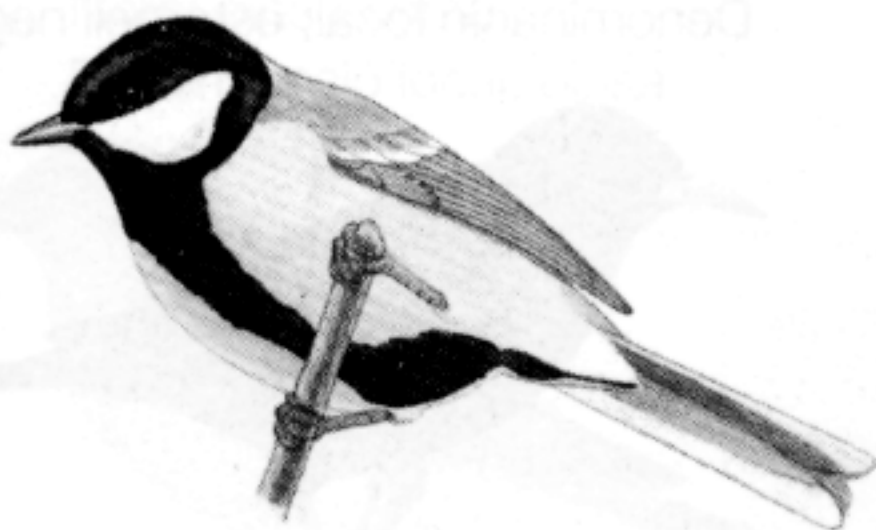
La mallerenga blava és fàcil de veure en arbredes i tota mena de boscos, i també en jardins. És inconfusible pel color blau de les ales, la cua i el capell i pel dibuix general del plomatge. És més petita que la mallerenga carbonera (ateny 11,5 cm). La femella és semblant al mascle.

b) G: Parus

E: major

Nom: mallerenga carbonera.

Denominació local: capellana.

La mallerenga carbonera, tot i ser la més grossa de les mallerengues, no sobrepassa els 14 cm de llargada. Té el cap negre amb galtes blanques i un pitet negre molt característic. Té molta habilitat (igual que la resta de les mallerengues) per penjar-se de qualsevol substrat vertical, gràcies a l'estructura i la força dels dits.

G) F: Egitàlids (Aegithalidae)

G: Aegithalos

E: caudatus

Nom: mallerenga coallarga.

Denominació local: capellana.

La mallerenga coallarga viu a tota mena de boscos, principalment de terra baixa, on se la veu volant d'un arbre a un altre, sempre en estols compactes, dels quals sorprèn la rapidesa de moviments. Té, com la resta de les mallerengues, una manera característica de

moure's per les branquetes, voltant-les insistentment i gairebé contínuament. Aquesta mallerenga, però, no es confon amb cap altra per l'aspecte que li dóna la coa, molt més llarga que el cos. Fa un niu rodó i cobert de molses. Ateny 14 cm.

H) F: Cèrtids (Certhiidae)

G: Certhia

E: brachydactyla

Nom: raspinell comú.

Denominació local: roda-soques.

El raspinell comú és un petit ocell (12,5 cm) de dors marronós i parts inferiors blanquinoses, que trepa pels troncs amb moviments que recorden els dels ratolins, voltant-los en espiral de baix a dalt, i saltant-los després fins al peu d'un altre arbre per repetir l'ascensió. El bec n'és llarg i corbat cap avall.

I) F: Lànids (Laniidae)

a) G: Lanius

E: excubitor

Nom: botxí.

Denominació local: botxí.

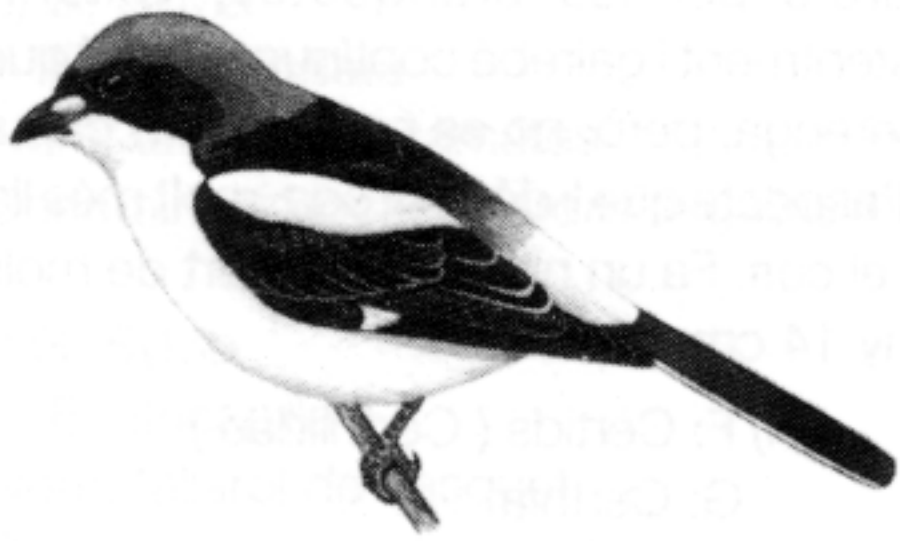
El botxí ateny 24 cm i es reconeix pels colors grisencs del mantell, el negre de les ales i la taca allargassada de la zona de l'ull. Té la coa llarga. És un depredador d'insectes i rosegadors. Aquesta qualitat de depredador, que és ben manifesta en la forma del bec i de les potes, es complementa amb la seua manera de menjar, comparable a la dels rapinyaires, perquè fixen la presa amb la pota i hi recolzen tot el tars al damunt, mentre l'estripen i en van arrancant els trossos amb el bec.

b) G: Lanius

E: senator

Nom: capsigrany

Denominació local: capsot.

El capsigrany és el més comú del seu grup. Sol veure's parat als cables del corrent elèctric, al costat de les carreteres, des d'on vigila el pas d'insectes, els quals caça i penja de les punxes dels esbarzers a la manera típica dels ocells del seu grup. El caracteritza el color castany clar del cap, amb una franja negra al davant, que baixa pels costats, travessant l'ull, i el color blanc i negre de la resta del mantell. La femella es diferencia del mascle pel color blanc de davant del cap, tocant el bec. El bec té una forma ganxuda. Ateny 17 cm.

J) F: Còrvids
G: Pica
E: pica
Nom: garsa
Denominació local: garsa.

La garsa és un ocell gros (44-46 cm), desvergonyit i renouer, molt comú als espais oberts i als conreus. Astuta i impertinent, manté sempre les distàncies amb l'enemic, que intueix a temps i escridassa de lluny estant; quan cria, sempre en bardisses, arbres alts o llocs d'accés difícil, roman, per contra, en un caut silenci. Detestada pel pagès (a qui hom diria que ofèn tant o més que perjudica) és, tanmateix, un ocell bonic, d'un color negre lluent que es

tornassola de verd i blau metàl·lics a la llarguíssima coa i a les vores de l'ala, i d'un color blanc puríssim a l'abdomen i a la zona alar mitjana.

K) F: Estúrnids (Sturnidae)
a) G: Sturnus
E: vulgaris
Nom: estornell vulgar
Denominació local: estornell.

b) G: Sturnus
E: unicolor
Nom: estornell negre
Denominació local: estornell negre.

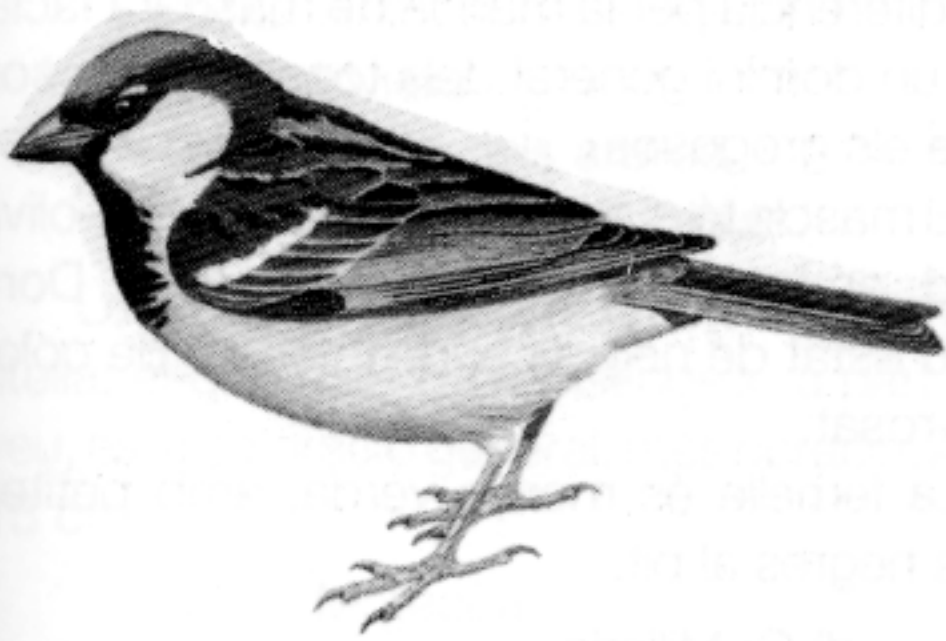
Els estornells són ocells gregaris molt lligats a l'home, a les seues edificacions i als seus camps.

L'estornell vulgar (21,5 cm) es caracteritza pel plomatge negre tacat de blanc, amb irisacions verdoses i vermelloses. És principalment migrador, i són característiques les formacions de vol dels seus estols, sovint de milers d'individus.

L'estornell negre (21 cm) té el plomatge tot negre a l'estiu i només els individus joves tenen algunes taques blanques a l'hivern.

Els estornells nien típicament a les teulades de les cases disperses pels cultius.

F) F: Plocèids o Passèrids (Passeridae)
G: Passer
E: domesticus
Nom: pardal comú.
Denominació local: Vilero.

Els pardals són ocells menuts, de bec gruixut i generalment de colors somorts, poc vistents. El pardal comú ateny fins a 14,5 cm, i el mascle té una taca negra al pit, que manca en la femella, en general de color més apagats. Estretament lligat a la presència humana, el trobem a totes les poblacions i la major part de masos i edificis aïllats, on nidifica.

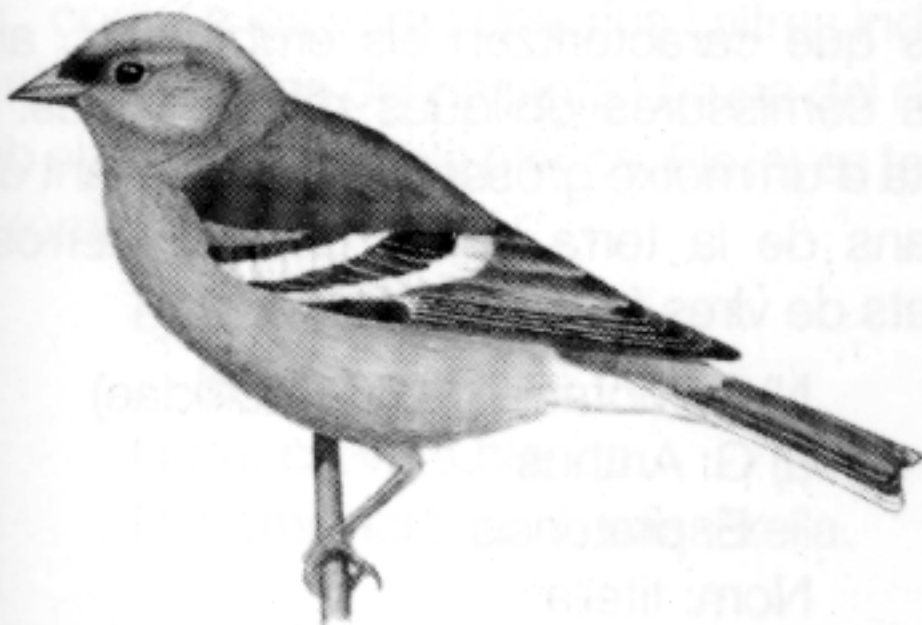
LL) F: Fringíllids (Fringillidae)

a) G: Fringilla

E: coelebs

Nom: pinsà comú.

Denominació local: pinsà.

Els colors que caracteritzen el plomatge del pinsà comú són: el rorenc del pit i la gola, el castany del dors, el gris blavós del cap i el negre i el blanc de les ales. Els joves i les femelles es reconeixen pel color de les ales, atès que la resta del plomatge manca de la coloració vistent que caracteritza el mascle. Ateny fins a 15 cm. Durant la primavera es característic de les arbredes i els boscos, on pot escoltar-se el seu cant inconfusible.

b) G: Fringilla

E: montifringilla

Nom: pinsà mec.

Denominació local: pinsà mec.

El tret més característic del pinsà mec és el carpó blanc, molt conspicu quan s'allunya en vol. El mascle, amb plomatge nupcial, té el cap

i el mantell negres i la resta marró ataronjat. En la femella, els joves i els mascles, a l'hivern, el negre és substituït per un color marronós amb llistes més fosques. Ateny 14,5 cm.

c) G: Serinus

E: serinus

Nom: gafarró

Denominació local: gafarró.

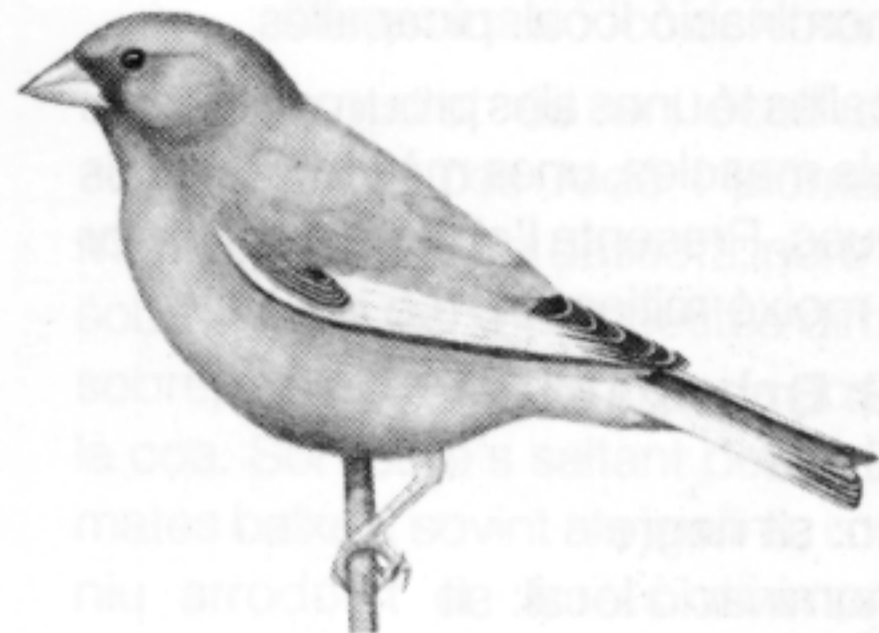
El gafarró és un fringíllid vivaç i menut (a penes 10-11 cm), d'un color verd grogós tot tacat de vires fosques, especialment la femella; el mascle, per contra, té el front, el pit i la gola llisos, de color groc viu així com el carpó.

d) G: Carduelis

E: chloris

Nom: verdum o verderol.

Denominació local: verderol.

El verdum és un ocelló de bec robust que arriba a atènyer quasi 15 cm, tot ell de color verdós, amb unes taques d'un groc lluminós a les ales. La femella és més apagada, no tant groga, i els joves són marrons llistats.

e) G: Carduelis

E: carduelis

Nom: cadenera

Denominació local: cadenera.

La cadenera quan és adulta, presenta el plomatge més vistent d'entre els fringíllids, amb una coloració molt característica. Les cadeneres, que atenyen 11-12 cm., són molt

apreciades, pel seu cant, com a ocells de gàbia.

f) G: Carduelis
E: spinus
Nom: lluer
Denominació local: llueret.

El lluer forma part del conjunt de petits moixons (ateny 11-12 cm.) de tonalitats verdoses o grogues, com el verderol o el gafarró, però es diferencia d'aquests per la taca negra que els mascles tenen a la part superior del cap i també a la sotabarba. És un ocell manset, fàcil de capturar.

M) F: Emberízids (Emberizidae)
a) G: Emberiza
E: cirrus
Nom: gratapalles
Denominació local: picapalles

El gratapalles té unes ales prou marronoses i en el cas dels mascles, unes màscares facials ben conspícues. Presenta l'abdomen de color groc i és un moixó mitjanet (16,5 cm.).

b) G: Emberiza
E: cia
Nom: sit negre
Denominació local: sit

El sit negre és un moixó de mida mitjana (16 cm), amant dels ambients de muntanya. La femella construeix el niu a molt poca altura del terra, generalment a sota d'algun matoll. Els 3 o 5 polls surten del niu als 10-13 dies d'edat, i hi romanen encara a prop, amagats entre els arbustos, 3 o 5 dies més.

c) G: Emberiza
E: hortulana
Nom: hortolà
Denominació local: sit

L'hortolà (16,5 cm) recorda prou l'aspecte del gratapalles, del qual és parent pròxim, però

se'n diferencia per la manca de màscara facial i per un domini general dels tons marronosos sobre els grogosos.

El mascle té el cap i el pit de color verd-oliva pàl·lid, amb la gola groga i bigot oliva. Dors marró llistat de negre i parts inferiors de color ocre-rosat.

La femella és menys verda, amb petites llistes negres al pit.

d) G: Miliaria
E: calandra
Nom: cruixidell
Denominació local: croixidell.

El cruixidell presenta el més conspicu dels becs que caracteritzen els emberízids, amb unes commissures oblíques molt típiques. Es tracta d'un moixó grosset (18 cm), aimant dels secans de la terra baixa, de tons terrosos ratllats de vires fosques.

N) F: Motacíl.lids (Motacillidae)
a) G: Anthus
E: pratensis
Nom: titella
Denominació local: piuleta.

La titella (14,5 cm.) té el plomatge ratllat de color marró, com és propi dels ocells terrenejants. Els seus hàbits terrenejants comporten la seua presència en tota mena d'ambients oberts i, molt especialment, als conreus, camps llaurats i erms, on sovint apareixen barrejades amb fringíl.lids i cueretes.

b) G: Anthus

E: trivialis

Nom: piula dels arbres.

Denominació local: piula.

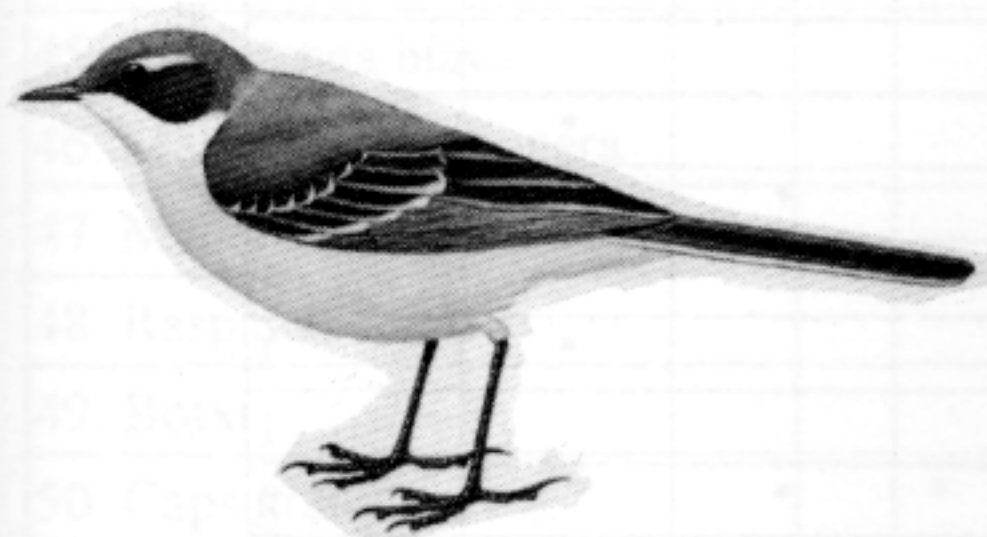
La piula dels arbres és molt semblant a la titella; el que millor la'n distingeix, a part de la veu, és la coloració general, més ocràcia. Ateny 15 cm.

c) G: Motacilla

E: flava

Nom: cuereta groga

Denominació local: passorella groga.

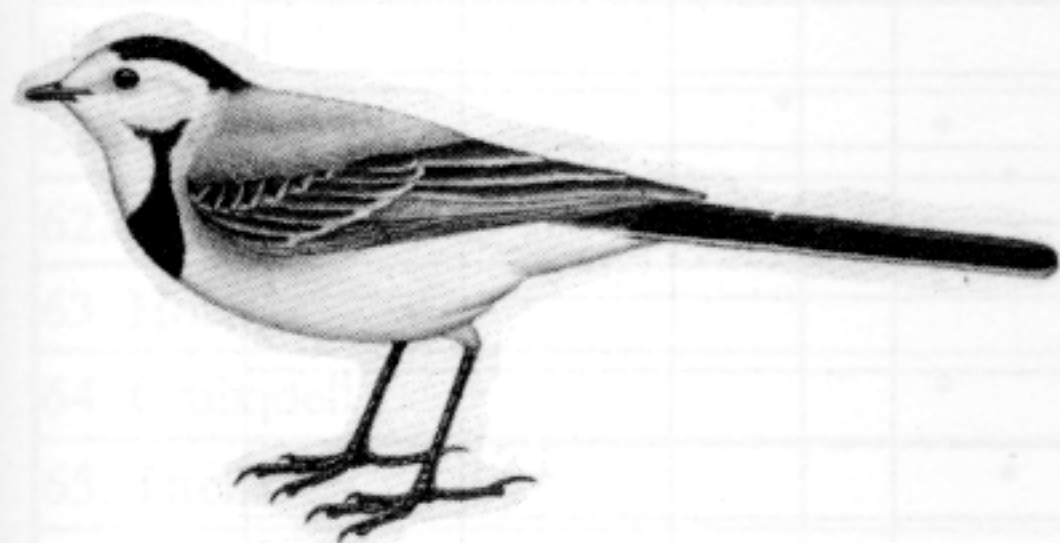
La cuereta groga és un ocell d'uns 15 o 16 cm., comú a les vores dels rius i altres indrets humits. És groga del dessota i bruna del dors, amb el cap gris i la gola blanca. Els joves tenen el plomatge més apagat.

e) G: Motacilla

E: alba

Nom: cuereta blanca

Denominació local: passorella.

La cuereta blanca és lleugerament més grossa que la groga (ateny 18 cm) i és inconfusible pels colors gris i negre del mantell i blanc del dessota, i, sobretot, pels moviments que fa amb la llarga coa quan camina. A l'estiu el mascle porta la gola negra, mentre que la femella hi té, al mateix lloc, una franja. Els joves són més esclarissats i tenen una taca bruna al pit.

d) G: Motacilla

E: cinerea

Nom: cuereta torrentera.

Denominació local: passorella d'aigua.

L'hàbitat de la cuereta torrentera durant l'època reproductora està molt relacionat amb els corrents d'aigua, perquè és on troba els insectes (dípters, petites libèl·lules, etc.) que constitueixen la base de la seua alimentació.

Els nius són instal·lats en general en tota mena de cavitats que troben a la vora de l'aigua. Les femelles, els joves i els mascles a l'hivern tenen la gola blanca. Ateny 18 cm.

O) F: Troglodítids (Troglodytidae)

G: Troglodytes

E: troglodytes

Nom: caragolet.

Denominació local: xitxarreta.

El caragolet és un ocell de bardissa activíssim, de cos rodó i plomatge bru del mantell i més clar del dessota, però característic sobretot per les seues petites dimensions (no sobrepassa els 9,5 cm.) i per la posició dreta de la coa. Sol veure's saltant per branquillons de mates baixes, sovint als jardins, i construeix un niu arrodonit en forats diversos, pallers i edificacions antigues.

P) F: Prunèl·lids (Prunellidae)

G: Prunella

E: modularis

Nom: pardal de bardissa.

Denominació local: torrat.

El pardal de bardissa té la mida d'un pardal (14,5 cm.) i el plomatge predominantment de color gris pissarra, bé que al dors és brunenc. El bec és llarg i fi, de color fosc. Sol veure's, solitari, a les bardisses i les mates baixes.

Q) F: Oriòlids (Oriolidae)

G: Oriolus

E: oriolus
 Nom: oriol.
 Denominació local: oriol.

L'oriol és un ocell de la mida d'una merla (ateny 24 cm.), de cos allargassat i inconfusible pel color groc viu del plomatge que tenen els mascles. Les femelles són més aviat verdoses i tenen el pit tacat. L'oriol fa un niu ben elaborat, penjat dels arbres on viu, generalment pollancrees i salzes. Té un cant característic.

ALTRES CARACTERÍSTIQUES:

	ESTIU	HIVERN	SEDENTARI	PAS	ABUNDÀNCIA
1. Esplugabous		*			2
2. Esparver d'estany				*	1
3. Àguila cuabarrada			*		1
4. Xoriguer comú			*		1
5. Xoriguer petit				*	1
6. Falcó pelegrí	*				1
7. Perdiu			*		2
8. Polla d'aigua		*			2
9. Xivita				*	1
10. Tudó	*				1
11. Tórtora	*				1
12. Gamarús			*		1
13. Enganyapastors	*				1
14. Falciot negre	*				2
15. Falciot pàl·lid	*				1
16. Ballester	*				1
17. Abellerol	*				1
18. Puput	*				1
19. Colltort	*				1
20. Cogullada vulgar			*		3
21. Cotoliu		*			1
22. Alosa		*			1
23. Oreneta vulgar	*				2
24. Roquerol	*				1
25. Pit-roig		*			2
26. Rossinyol	*				2
27. Cotxa fumada	*				1
28. Bitxac comú		*			1
29. Còlit gris	*				1
30. Merla blava	*				2
31. Merla			*		3
32. Tord comú		*			2
33. Tord ala-roig		*			1
34. Griva		*			1

35. Trist	*				1
36. Tallarol trencamates				*	1
37. Tallarol capnegre			*		3
38. Tallarol de casquet		*			2
39. Tallareta coallarga				*	1
40. Bosqueta vulgar	*				1
41. Mosquiter groc		*			2
42. Reietó				*	1
43. Papamosques gris	*				1
44. Mastegatatxes				*	1
45. Mallerenga blava				*	1
46. Mallerenga carbonera			*		3
47. Mallerenga coallarga		*			1
48. Raspinell comú			*		2
49. Botxí		*			1
50. Capsigrany	*				2
51. Garsa			*		1
52. Estornell vulgar		*			1
53. Estornell negre			*		2
54. Pardal comú			*		3
55. Pinsà comú		*			2
56. Pinsà mec		*			1
57. Gafarró			*		3
58. Verdum			*		3
59. Cadenera			*		3
60. Lluer		*			1
61. Gratapalles	*				2
62. Sit negre		*			1
63. Hortolà		*			1
64. Cruixidell	*				1
65. Titella		*			2
66. Piula dels arbres		*			1
67. Cuereta groga		*			1
68. Cuereta torrentera				*	1
69. Cuereta blanca		*			2
70. Caragolet			*		2
71. Pardal de bardissa		*			2
72. Oriol	*				1

27-3-93	27-4-93	28-5-93	28-6-93
Esplugabous	Capsigrany	Mallerenga blava	Pardal comú
Polla d'aigua	Gamarús	Mallerenga carbonera	Oreneta
Pardal comú	Àliga cuabarrada	Esplugabous	Cadenera
Gafarró	Colltort	Falciot negre	Falciot negre
Cadenera	Perdiu	Rossinyol	Merla
Cruixidell	Falciot negre	Cruixidell	Mallerenga carbonera
Verdum	Tudó	Xivita	Tallarol capnegre
Lluer	Tórtora	Papamosques gris	Capsigrany
Tallarol de casquet	Cogullada vulgar	Trist	Gratapalles
Tallarol capnegre	Oreneta vulgar	Pardal comú	Tudó
Oriol	Trist	Oreneta	Verdum
Pit-roig	Tallarol capnegre	Puput	Gafarró
Raspinel·l comú	Merla blava	Cadenera	Papamosques gris
Mallerenga carbonera	Rossinyol	Cogullada vulgar	Bosqueta vulgar
Merla	Merla	Gafarró	Rossinyol
Oreneta vulgar	Mallerenga carbonera	Tórtora	Còlit gris
Pardal de bardissa	Verdum	Verdum	Merla blava
Caragolet	Cadenera	Tallarol capnegre	
Reietó	Gafarró	Capsigrany	
Xoriguer comú	Pardal comú	Merla	
Merla blava	Oriol	Raspinel·l comú	
Rossinyol	Falcó	Oriol	
Esparver d'estany	Cruixidell	Gratapalles	
Tord comú	Hortolà	Ballester	
		Pit-roig	

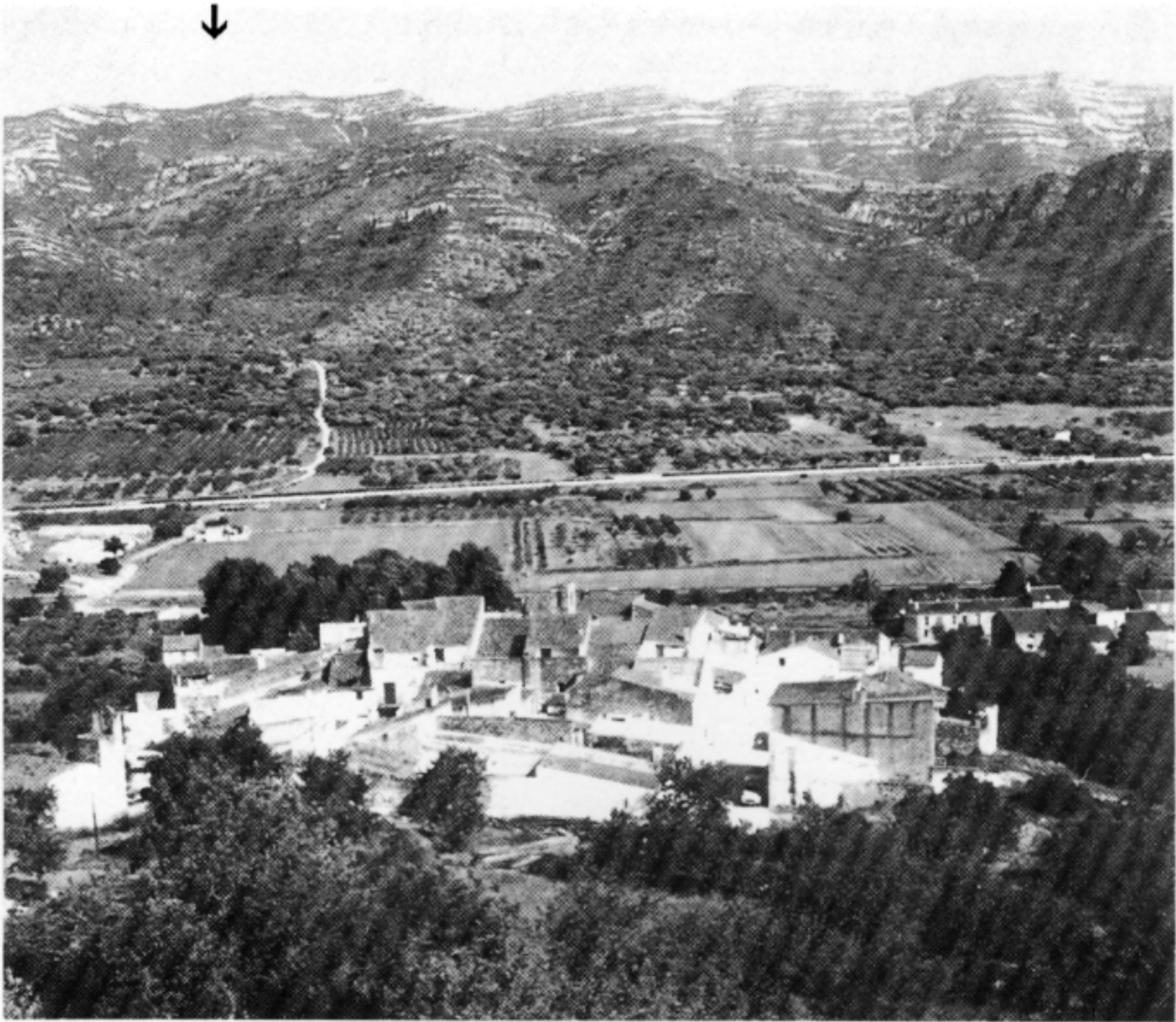
27-7-93	27-8-93	28-9-93	28-10-93
Puput	Papamosques gris	Cuereta torrentera	Perdiu
Cogullada vulgar	Capsigrany	Oreneta	Raspinell comú
Tallarol capnegre	Pardal comú	Roquerol	Merla blava
Pardal comú	Cadenera	Pardal comú	Griva
Cadenera	Verdum	Papamosques gris	Tallarol de casquet
Capsigrany	Oreneta	Mosquiter groc	Tallareta coallarga
Perdiu	Falciot negre	Gafarró	Tallarol capnegre
Oreneta	Ballester	Perdiu	Cuereta blanca
Merla	Tallarol capnegre	Pit-roig	Pardal comú
Verdum	Perdiu	Tallarol capnegre	Titella
Abellerol	Mallerenga carbonera	Mallerenga carbonera	Gratapalles
Papamosques gris	Abellerol	Cadenera	Hortolà
Caragolet	Tudó	Verdum	Pardal de bardissa
Mallerenga carbonera	Xoriguer comú	Garsa	Pinsà
Gafarró	Tórtora	Polla d'aigua	Esplugabous
Falciot negre	Cogullada vulgar		Estornell vulgar
Ballester	Merla		Merla
Tudó	Raspinell comú		Tord comú
Merla blava	Estornell negre		Pit-roig
Enganyapastors			Verdum
Falciot pàl.lid			Cadenera
Garsa			Gafarró
			Mosquiter groc
			Cogullada vulgar
			Alosa
			Xoriguer comú

28-11-93	28-12-93	28-1-94	28-2-94
Mosquiter groc	Polla d'aigua	Pardal	Polla d'aigua
Griva	Esplugabous	Cadenera	Esplugabous
Cargolet	Rossinyol	Pinsà	Pinsà
Pardal de bardissa	Cuereta blanca	Cotxa fumada	Pardal
Esplugabous	Pinsà	Cuereta blanca	Mallerenga carbonera
Polla d'aigua	Pit-roig	Esplugabous	Titella
Titella	Titella	Cogullada vulgar	Pardal de bardissa
Pinsà	Gafarró	Calàndria	Perdiu
Pardal	Cadenera	Tallarol de casquet	Gafarró
Pit-roig	Verdum	Tallarol capnegre	Tallarol capnegre
Cotxa fumada	Pinsà mec	Mosquiter groc	Tallarol de casquet
Cogullada vulgar	Pardal	Polla d'aigua	Garsa
Estornell negre	Mosquiter groc	Titella	Cuereta blanca
Estornell	Tord ala-roig	Verdum	Cuereta groga
Cuereta blanca	Tord comú	Mallerenga carbonera	Tord ala-roig
Cuereta groga	Cogullada vulgar	Tord comú	Crespinell
Tallarol de casquet	Cotoliu	Tord ala-roig	Verdum
Tallarol Capnegre	Tallarol de casquet	Estornell	Cadenera
Tallarol trencamates	Tallarol capnegre	Estornell negre	Pit-roig
Gafarró	Calàndria	Bitxac	Cotxa fumada
Cadenera	Cotxa fumada	Gafarró	Cogullada vulgar
Verdum	Mallerenga cuallarga	Merla	Sit negre
Bitxac	Xoriguer gros	Pit-roig	Merla
Pit-roig	Falcó peregrí	Pardal de bardissa	Lluer
Tord	Botxí	Crespinell	Cargolet
Oreneta	Estornell	Xoriguer	Cruixidell
Merla	Pardal de bardissa	Cargolet	Estornell
Mallerenga carbonera	Cargolet	Mallerenga cuallarga	Puput
Crespinell	Merla	Perdiu	
	Gamarús		
	Mallerenga carbonera		

Les espècies esmentades a continuació, foren observades fora de l'itinerari, però en zones pròximes:

Merla coablanca (*Oenanthe leucura*)
Bernat pescaire (*Ardea cinerea*)

Aligot comú (*Buteo buteo*)
Cotxa coa-roja (*Phoenicurus phoenicurus*)
Corriol menut (*Charadrius dubius*)
Xivitona (*Actitis hipoleucos*).

Fotografia: J. Josep Garrit Callarisa

La fletxa indica la situació de la Vall de l'Astor, dins la serra del Montsià, en primer pla, les Ventalles.

Fotografia: J. Josep Garrit Callarisa

El refugi "Enric Agudé", al Barranc de l'Astor, propietat del Centre Excursionista Ulldecona.

Agraïments:

Volem agrair la col·laboració desinteressada de l'Agrupació Excursionista d'Ulldecona i del senyor Ramón Campos Vizcarro.

Bibliografia:

- Guía de campo de las aves de España y Europa.

Peterson, R. et al. (1.973)

Ed. Omega.

- Els ocells del delta de l'Ebre.

A. Martínez- Vilalta i Anna Motis. Dibuixos de F. Jutglar.

Lynx Edicions.

- Història natural dels Països Catalans.

Tom: N° 12 - Ocells

Ed. Enciclopèdia Catalana